

babile, id nullo pacto in animo est ætati nostræ ad imitandum proponi.

Cæterum, doctrinam Thomæ Aquinatis studeant magistri a vobis intelligenter lecti in discipulorum animos insinuare, ejusque præ ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant. Eamdem Academiæ a vobis institutæ aut instituendæ illustrent ac tueantur, et ad grassantium errorum refutationem adhibeant. — Ne autem supposita pro vera, neu corrupta pro sincera bibatur, providete ut sapientia Thomæ ex ipsis ejus fontibus hauriatur, aut saltem ex iis rivis quos ab ipso fonte deductos adhuc integros et illimes decurrere certa et concors doctorum hominum sententia est; sed ab iis qui exinde fluxisse dicuntur, re autem alienis et non salubribus aquis creverunt, adolescentium animos arcendos curate.

Probe autem novimus conatus nostros irritos futuros, nisi communia cœpta, Venerabiles Fratres, ille secundet, qui *Deus scientiarum* in divinis eloquiis¹ appellatur; quibus etiam monemur, *omne datum optimum et omne donum perfectum desursum esse, descendens a Patre luminum*². Et rursus: *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dabitur ei*³. — Igitur hac quoque in re exempla sequamur Doctoris Angelici, qui nunquam se lectioni aut scriptioni dedit, nisi propitiato precibus Deo; quique candide confessus est, quidquid sciret, non tam se studio aut labore suo sibi peperisse, quam divinitus accepisse: ideoque humili et concordi obsecratione Deum simul omnes exoremus, ut in Ecclesiæ filios spiritum scientiæ et intellectus emittat, et aperiat eis sensum ad intelligendam sapientiam. Atque ad

1. I Reg., II, 3. — 2. Jac., I, 17. — 3. Ibid., v, 5.

uberiores percipiendos divinæ bonitatis fructus, etiam B. Virginis Mariæ, quæ *Sedes Sapientiæ* appellatur, efficacissimum patrociniū apud Deum interponite; simulque deprecatores adhibete purissimum Virginis Sponsū B. Josephum, et Petrum ac Paulum Apostolos maximos, qui orbem terrarum, impura errorum lue corruptum, veritate renovarunt, et cœlestis sapientiæ lumine compleverunt.

Denique divini auxilii spe freti, et pastorali vestro studio confisi, Apostolicam benedictionem, cœlestium munerum auspicem et singularis nostræ benevolentiae testem, vobis omnibus, Venerabiles Fratres, universonque Clero et populo singulis commisso peramanter in Domino impertimur.

Datum Romæ, apud S. Petrum, die 4 Augusti ann. 1879, Pontificatus nostri anno secundo.

LEO PP. XIII.

OPERIS RATIO

Doctorem Angelicum, præclaris laudibus adeo celebratum in Litteris Encyclicis SS. DD. Leonis PP. XIII huic operi præfixis, nullis certe novis præconiis audeamus extollere. Decessorum namque suorum verbis amplissimo suo testimonio confirmatis, D. Thomam Aquinatem Magistrum cæteris omnibus antecellentem proclamat sapientissimus Pontifex : dignus plane qui cunctis veritatem inquirentibus hac tenebricosa tempestate talem ac tantum Doctorem proponeret, quippe qui prius etiam quam Magister infallibilis doctrine revelatæ divinitus constitueretur, in disciplinis sacris eruditissimus, jam omnium ore Doctor eximius salubatur.

Pro suo itaque munere gregem Domini pabulo veritatis pascendi, considerans omnes errores ubique grassantes, quibus uterque ordo naturalis et supernaturalis subvertitur, et ratio ipsa in discrimen cum fide simul conjicitur, remedium opportunum quo malo in dies ingravescenti efficaciter mederetur exquisivit.

Jam dissidii causa inter Ecclesiam catholicam et eos qui ementito philosophorum nomine semetipsos honestare non verentur, a Pio IX fuerat denunciata, cum inter propositiones antea reprobatas sequentem iterum damnavit : « Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione¹. » Porro, ut Vaticana Synodus decretorie docet, « neque solum

1. Encycl. *Quanta cura*. Prop. XIV damnata in *Syllabo*.

fides et ratio inter se dissidere nunquam possunt, sed opem quoque sibi mutuam ferunt, cum recta ratio fidei fundamenta demonstret, ejusque lumine illustrata, rerum divinarum scientiam excolat; fides vero rationem ab erroribus liberet ac tueatur, eamque multiplici ratione instruat¹. »

Ex iis etiam qui studio veritatē revelatæ incumbunt, non defuerunt qui disciplinam olim in scholis theologis usitatam vel contemnentes ut antiquatam et temporibus nostris insufficientem, vel respuentes ut nimis arduam, viam novam et non satis exploratam inierint, et rejectis doctissimorum magistrorum præceptis, inter scopulos sine duce temere procedentes, in errores omnigenos impegerint, quibus in fide ipsi naufragaverunt, aut saltem doctrinæ catholicæ splendorem offuscarunt. Quos censura debita plexit supra laudatus Pontifex, cum alteram hanc propositionem denuo damnavit: « Methodus et principia quibus antiqui doctores scholastici theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt². »

Quapropter supremus Ecclesiæ Magister Leo XIII, divino spiritu afflatus, nihil intentatum relinquere voluit ut philosophiam, quam pene derelictam vel a rationalismo deturpatam dolebamus, instauraret, et simul theologiam ab erroribus serpentibus præmuniret ac in vias tutiores introduceret. Hoc quidem saluberimum consilium perfecit, cum ad omnes sacrorum antistites direxit hanc nunquam satis collaudandam Encyclicam superius positam, qua Magistrum et Doctorem præ cæteris commendat D. Thomam, « virum

1. *Constit. Dei Filius.*

2. *In Syllabo prop. XIII.*

ingenio docilem et acrem, memoria facilem et tenacem, vitæ integerrimum, veritatis unice amatorem, divina humanaque sapientia prædivitem, soli comparatum, qui orbem terrarum calore fovit et doctrinæ splendore complevit. » Ille est enim qui « veteres doctores sacros quia summe veneratus est, ideo intellectum omnium quodammodo sortitus est. Illorum doctrinas, velut dispersa cujusdam corporis membra, in unum collegit et coagmentavit, et magnis incrementis adauxit, ut catholicæ Ecclesiæ singulare præsidium et decus jure meritoque habeatur. »

Non igitur alium ducem sive philosophi sive theologi securius sequentur. Nam « philosophicas conclusiones speculatus est in rerum rationibus et principiis, quæ quam latissime patent et infinitarum fere veritatum semina suo velut gremio concludunt, a posterioribus magistris opportuno tempore et uberrimo cum fructu aperienda. Quam philosophandi rationem cum in erroribus refutandis pariter adhibuerit, illud a se ipse impetravit, ut et superiorum temporum errores omnes unus debellarit, et ad profligandos qui perpetua vice in posterum exoriturum sunt, arma invictissima suppeditarit. Præterea rationem, ut par est, a fide apprime distinguens, utramque tamen amice consocians, utriusque tum jura conservavit, tum dignitati consuluit; ita quidem ut ratio ad humanum fastigium Thomæ pennis evecta, jam fere nequeat sublimius assurgere, neque fides a ratione fere possit plura aut validiora adjumenta præstolari, quam quæ jam est per Thomam consecuta. »

Plurimi jam summi Pontifices, quorum in prædictis litteris nomina recensentur et judicia referuntur, paribus encomiis Angelicum celebraverant. Inter quos noster B. Urbanus V, non laudibus fecisse satis exis-

timans, et suprema sua autoritate præcipiens, non post multos annos ab obitu D. Thomæ ad Academiam Tolosanam scribebat : « Volumus et tenore præsentium vobis injungimus, ut B. Thomæ doctrinam tanquam veridicam sectemini, eandemque studeatis totis viribus ampliare¹. »

Decessorum suorum vestigia terens, sapientissimus et SS. DD. Leo XIII hodiernis magistris eorumque discipulis eundem incomparabilem Doctorem proponit, quem postea, multis episcopis et institutis catholicis efflagitantibus, « patronum declaravit universitatum studiorum, academiarum, lyceorum, scholarum catholicarum, volens eum uti talem ab omnibus haberi, coli atque observari². »

Vix autem promulgatis hisce litteris, ubique terrarum homines permulti ingenio atque omni laudum genere florentes, tanti Pontificis voluntati morem continuo gesserunt, animumque et omnes curas alacriter intenderunt, ut Aquinatis sapientia, omnibus tradita, omnibus probaretur, maximique duceretur, præsertim a juvenibus qui tum in cæteris scholis, tum imprimis in seminariis in spem bonam Ecclesiæ succrescunt.

Quod autem ad nos attinet, cum plurimos annos philosophiam primum, deinde theologiam, in Seminario Trecensi docendi munere fungeremur, nihil antiquius habebamus, nihil melius et præstabilius arbitrabamur, quam in singulis quæstionibus enucleandis « doctrinam Thomæ Aquinatis in discipulorum animos insinuare, ejusque præ cæteris soliditatem atque excellentiam ponere, eam ad grassantium errorum refutationem adhibendo³. » Summa igitur jucunditate affecti fui-

1. Constit. v data die 2 aug. 1368 ad Cancell. Univ. Tolos.
2. Breve datum die 4 aug. 1880.
3. In Encycl. suprad.

mus, cum Pastor supremus hanc omnibus altissimam et tutissimam monstravit viam in qua alumnos nostros constanter ducere satagemus. Quamvis autem episcopalis sollicitudo dehinc pastoralibus curis nos addixerit, non tamen a pristina vocatione nobis omnino recedendum esse existimavimus, ideoque, pro modulo nostro, « ad catholicæ fidei tutelam et decus, ad societatis bonum, ad scientiarum omnium incrementum, aureæ S. Thomæ sapientiæ propagationi¹ » iterum incubuimus, res theologicas futuris Christi sacerdotibus, sicut ipse dicit in Prologo suæ *Summæ*, « eo modo tradendo secundum quod congruit ad eruditionem incipientium. »

Maxime quidem optandum est « ut sapientia Thomæ ex ipsis ejus fontibus hauriatur², » scilicet ex ejus libris. Sed, quia hæc scripta, quorum intelligentiam plene acquirere possunt ii tantummodo qui perseveranter in eis versantur, nostrorum tyronum capacitatem ut plurimum excedunt; cum multæ quæstiones post D. Thomam exortæ sint, quæ quidem ejus principiis solvuntur, sed uberius tractari debent; cum insuper methodo antiquæ alia temporum necessitatibus accommodatior fuerit suffecta : expedit ut in scholis theologice doctrina Angelici « hauriatur etiam ex iis rivis quos, ab ipso fonte deductos, adhuc integros et illimes decurrere certa et concors doctorum hominum sententia est³. »

Inter eos qui his necessitatibus obviare studuerunt, longe eminent, et ut verius dicatur, cæteris præstat Carolus Renatus Billuart, ex Ordine Prædicatorum,

1. Ibid.
2. Ibid.
3. Ibid.

qui, mediante sæculo superiori, opus notissimum edidit cui titulus : *Summa S. Thomæ hodiernis academiæ moribus accommodata*. Ipse scopum suum exponit his verbis : « Integrum consilium nostrum aperit operis titulus. Non enim novam theologiam condere intendimus, nec id operis genus in quo sub specioso theologiæ Thomisticæ titulo author proprias opinioniones tradit. Mens ipsam puram *Summæ* Angelicæ doctrinam exponere, ejus conclusiones asserere, ejus principiis inhærere, ejus distinctionibus objectiones solvere, servato quæstionum ordine, et adhibitis, in quantum licebit, propriis S. Doctoris verbis : omnia hodierna methodo ad usum scholæ. » Non est certe computandus inter eos qui D. Thomæ nomen obtendunt cum ab ejus mente recedant, et non tam opiniones suas Angelici dogmatibus, quam ejus dogmata suis opinionibus aptare nituntur; sed profitetur se sententias Magistri unice amplecti et eas strenue defendere intendisse. Unde ab omnibus theologiæ Thomisticæ peritis sancitum est quod ipse de proprio fœtu fidenter scribit : « Est ergo hujus operis doctrina vere Thomistica, et ideo ex hac parte ab omni errore pura, non declinans neque ad dexteram neque ad sinistram, sed media via, eaque regia et tuta, inter utrinque syrtes incedens. S. Thomæ namque doctrinam summum pene securitatis gradum attingere probant scholæ, clamant pulpita, prædicant SS. Pontificum oracula, concinunt conciliorum plausus et sanctiones, et, quod his omnibus majus est, evincit hoc Christi e cruce pendens elogium : *Bene scripsisti de me, Thoma.* »

Cum vero hæc theologia nimis excederet mensuram operum tyronum manibus tradendorum, author ipse eam ita coarctare voluit, ut *Summa Summæ S. Thomæ* inscribi posset. Sed nimis forsitan brevitatis studiosus, non tantum dissertationes doctrinales vel historicas non

necessarias expunxit, verum plures quæstiones magni momenti et etiam tractatus integros qui nullimode hodie omitti posse videntur resecauit : unde hujus operis, aliunde præstantissimi, valor notabiliter fuit imminutus. Insuper plura sunt capita quæ a tempore quo Billuart scribebat in manualia scholastica introduci debuere, ad refellendos recentiores errores e rationalismo natos. Hæc omnia quæ deerant vel restitimus vel addidimus, mutuatis sæpe ab authore ipso quæ non satis consulte a *Compendio* rejecerat, cæteris proprio nostro labore conscriptis, ita tamen ut prolixitatem simul et nimiam concisionem declinarem. In paucis, et quidem non majoris momenti, ab ejus sententiis dogmaticis recessimus. In moralibus vero, quamvis ipse testatus sit se inter rigorismum et laxissimum incedere voluisse, ejus vestigiis pedetentim instare nobis non semper licuit, eo quod principiis quæ ejus ævo in scholis gallicis communiter vigeabant plus æquo imbutus, ad quamdam severitatem magis quam ad justam benignitatem inclinatus fuerit. In his Ligorianam doctrinam, nulla censura dignam a S. Sede declaratam, anteposuimus. Cæterum in omnibus nobis solemne fuit textum primitivum integre servare, ut argumenta utrinque pugnancia præ oculis lectoris semper haberentur.

Quidquid scripserimus, nihil est quod non sit haustum ex principiis ipsius Doctoris Angelici, a quo vel minimum deflectere nobis piaculare fuisset. Post Billuart ergo et cum ipso, quod ad nos spectat, jure possumus dicere : « Ecce, benevole lector, ipsum S. Thomam tibi ubique loquentem, te constanter docentem, alia solum methodo diversum exhibemus, quandoque fusius ubi ille brevius, quandoque brevius ubi ille fusius, pro variis temporum congruentiis; et dum expendimus quæ omnino tacuit, sive in *Summa*, sive in

aliis operibus, ad hæc enim etiam non raro confugimus, ea a primariis ejus discipulis mutuamus. »

Postquam autoritatis episcopalis censorio judicio hoc opus subjecimus, cum nostro Billuart sincera mente dicimus : « Sanctæ Sedis judicium pro lydio lapide in re theologica habemus. Et ideo quæ hucusque scripsimus, et quæ deinceps scribere continget, ejus correctioni humiliter ac devote subjicimus, ita quod, si quædam improbet, ex nunc pro non dictis haberi velimus. »

His utere et fruire, lector, et, si tibi profuisse hoc opus fauste contigerit, Dei misericordiæ nos commenda.

P.-F. E.

SUMMA

SUMMÆ S. THOMÆ

Em
Oct. - 24 - 1924

PROŒMIUM

DE NATURA ET DOTIBUS THEOLOGIE

D. Thomas, I p. q. 1.

I. THEOLOGIA, secundum nominis etymologiam, est sermo de Deo, sic dicta a duplici voce græca θεός λόγος; secundum nominis significationem, est doctrina rerum divinarum ex principiis immediate revelatis conclusiones deducens.

II. Dividitur ex parte subjecti in theologiam beatorum et theologiam viatorum.

[Theologia beatorum innititur lumine supernaturali gloriæ, et est duplex. Una quæ a S. Augustino vocatur cognitio matutina : est ipsa visio beatifica, qua beati clare vident in Verbo omnia divina mysteria; est essentialiter intuitiva, quia in ipso actu permanenti visionis consistit. Altera vocatur ab eodem Augustino cognitio vespertina :

N. B. — Additiones nostræ inter uncas hujusmodi [ ] includuntur. — Omnes annotationes positæ infra paginas fuerunt a nobis additæ. — P.-F. E.

ea est qua beati ex principiis lumine gloriæ in essentia divina cognitis seu visis deducunt, vi luminis naturalis, conclusiones circa divina mysteria, easque cognoscunt vel per species a Deo infusas, vel proprio labore partas in via; est discursiva formaliter, nec substantialiter differt a nostra, quam claritate tantum superat. Theologia viatorum ea est cui in præsentī statu studemus, *dum peregrinamur a Domino*, II *Cor.*, v, 6 : conclusiones suas, vi luminis naturalis, ex principiis fidei immediate revelatis deducit.]

Ex parte objecti dividitur in speculativam, quæ sistit in sola consideratione rerum divinarum, ut est mysterium Trinitatis, Incarnationis, etc., et practicam seu moralem, quæ disserit de rebus ad directionem morum pertinentibus, ut de Actibus humanis, Peccatis, Legibus, etc.

Ex parte modi dividitur in positivam, quæ tractat de rebus divinis stylo fusiori, elegantiori et quasi oratorio, atque regulis dialecticæ minus accommodato¹; et scholasticam, quæ de iisdem rebus tractat dicendi genere magis conciso, subtiliori et accuratiori, secundum regulas dialecticæ, terminos exponendo, statum quæstionis aperiendo, definiendo, dividendo, syllogizando, objecta dissolvendo, etc.².

Hinc habes Theologiam positivam et scholasticam non differre inter se essentialiter et penes objectum, idem enim habent, sed accidentaliter tantum, penes diversam methodum: eosque hallucinari qui theologiam positivam reponunt in notitia veritatum revelatarum quæ continentur in Scripturis et traditionibus; scholasticam in deductione discursiva conclusionum ex veritatibus revelatis: sic enim theologia positiva non distingueretur a fide, nec esset theologia, ut patet ex ejus definitione. Vere ergo

1. Dicitur positiva, tum quia principia fidei ponit et supponit tanquam theses et positiones, potius quam probat; tum quia sacræ Scripturæ, traditiones, concilia, canones, etc., ex quibus procedit, sunt juris positivi. — 2. Dicitur scholastica, eo quod ejus methodus usurpetur in scholis et academiis.

discurrit positiva et ex revelatis alia infert et deducit, sed non ita accurate sicut scholastica, et in hoc tantum differunt.

Hæc autem accuratior methodus primum usurpari cœpit octavo sæculo a S. Joanne Damasceno; incrementum habuit sæculo duodecimo a Petro Lombardo, episcopo Parisiensi, qui ideo dictus est Magister Sententiarum, et tandem complementum sæculo decimo tertio a sancto Thoma, Doctore Angelico.

[Utilitatem, imo et necessitatem theologiæ scholasticæ, contra ejus detractores et contemptores, suprema sua auctoritate asseruit sancta Ecclesia. Inter alias propositiones Wiclefi hanc damnavit concilium Constantiense, sess. viii: « Universitates, studia, collegia et magisteria vana garrulitate introducta sunt. » Non solum autem commendavit, sed etiam præscripsit hujus methodi usum, pluribus decretis quæ cum sequenti ab Honorio III lato perfecte concinunt: « Ad theologiæ professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesiæ velut splendor fulgeant firmamenti; ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent¹. »]

III. De lege Dei ordinaria, præter scientias naturales, necesse fuit esse in Ecclesia doctrinam quamdam secundum revelationem, hoc est theologiam spectatam quoad substantiam, prout abstrahit a positiva et scholastica. Quia homo ordinatur ad finem supernaturalem qui comprehensionem rationis excedit, et cum præ cæteris animalibus cognitione ducatur, debet hunc finem supernaturalem cognoscere, ut in illum suas intentiones et actiones dirigat².

1. Decretal. lib. V, cap. *super specula*, De magistris. — 2. Hic q. 1, a. 4, o. — Hujusmodi notamina indicant loca *Summe* ubi Doctor Angelicus quæstiones in hoc opere positas tractat et solvit.

Equidem iste finis potest cognosci per fidem, quando habetur, et Deus posset absolute absque ulla theologia illam infundere; sed, secundum communem divinæ providentiæ cursum, fides nec haberi, nec propagari, nec conservari ac defendi potest absque theologia. Etenim fides, quæ juxta Apostolum est ex auditu, et auditus per verbum Dei, I *Rom.*, x, 17, gignitur, nutritur, defenditur, non per simplicem mysteriorum narrationem, sed per discursus, congruentias, exempla et varia alia momenta, quibus Scripturarum obscuritas elucidatur, Traditio probatur, mysteriorum credibilitas demonstratur, hæreticorum impugnantium cavillationes, astutiæ et sophismata deteguntur et refelluntur; quod totum est proprium theologiæ: unde Augustinus, libro XIV *de Trinitate*, cap. 1, dicit quod per eam « fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. » Non est tamen necesse quemlibet hominem esse theologum, ut salvetur, sed sufficit ei fides qua simpliciter profiteatur ea quæ omnibus sunt necessario credenda. Unde Augustinus, *ibid.*: « Hac scientia, inquit, plurimi non pollent fideles, licet fide polleant, quæ sola sufficit. »

IV. Quantum ad theologiam scholasticam, in quam debacchati sunt hæretici, et quam plus æquo deprimunt quidam theologi, si consideretur secundum se, est etiam necessaria in Ecclesia, et semper viguit ab ejus exordio: quia sic considerata nihil est aliud quam theologia secundum substantiam, quam mox dicebamus esse necessariam. Theologia enim secundum se est scientia, omnis autem scientia est argumentativa et in hoc sensu scholastica.

At, si consideretur secundum statum quem nunc habet in scholis, non est necessaria, cum Ecclesia diu steterit sine illa, est tamen admodum utilis: quia per hanc egregie fides gignitur, nutritur et defenditur, ut constat tum experientia tot insignium virorum qui eam feliciter adhibuerunt contra profanas hæreticorum novitates, tum ex ipsa natura accurata dialecticæ. Etenim dicere stylo conciso, simplici et aperto, resecata verborum prolixitate, terminorum æquivocationes tollere, statum quæstionis aperire et figere, definire, dividere, syllogizare, objecta

solvere, hæc, inquam, quæ sunt propria theologiæ scholasticæ, juvare ad veritatem suadendam et defendendam, nemo negabit.

Equidem Apostolus, *Coloss.*, II, 8, et sancti Patres passim improbant philosophiam, non secundum se consideratam, sed quatenus ea abutuntur homines in deceptionem aliorum et in fidei detrimentum, cui quandoque vult dominari¹.

Ea autem non usi sunt Apostoli et priorum sæculorum Patres², ut totum quod est fidei, totiusque mundi conversio, non humanæ potentiæ aut sapientiæ tribueretur, sed Deo; at, plantata et firmata fide, mundique conversione facta, voluit Deus quod et potentia sæcularis et sapientia sæcularis ad hujus Religionis finem inservirent, ut ostenderet mundum per fidei victoriam esse sibi subiectum, et quantum ad potentiam, et quantum ad sapientiam.

V. Theologia est vere scientia³, si quidem conclusiones deducat ex principiis certis et immutabilibus. Nec obstat quod careat evidentiâ actuali; ad rationem enim veræ scientiæ subalternatæ, qualis est theologia viatorum respectu theologiæ beatorum, sufficit evidentiâ radicalis, seu quod procedat ex principiis manifestatis in subalternante et radicaliter per se notis: alias pauca essent demonstrationes, cum pauci sint syllogismi quorum præmissæ non sint probandæ per alias notiores.

VI. Objectum formale quod theologiæ est Deus sub ratione deitatis⁴, quia est id quod principaliter et ratione sui attingitur a theologia, et ratione cujus cætera attinguntur. Objectum formale quo est revelatio virtualis et mediata, per quam distinguitur a fide, quæ revelationi immediatæ innititur, et a metaphysica, quæ solo lumine naturali procedit. Objectum autem materiale et adæqua-

1. S. Th. in cap. II *Coloss.*, lect. 2. — 2. *Id.*, Opusc. LXX, q. 2, a. 3, ad. 1. — 3. *Hic* a. 2, o; in I *Sent.*, dist. 1, q. 1, a. 3, quæstiunc. 2. — 4. *Hic* a. 7, o; in I *Sent.*, 1, in *prologo*, a. 4.

tum, est id omne quod cadit sub revelatione virtuali et mediata.

VII. Theologia est habitus entitative naturalis, quia acquiritur studio humano, seu per actus naturales, ut experientia constat. Nec obstat quod principia ejus, nempe articuli fidei, et objectum ejus, scilicet Deus, sint supernaturalia: quia principia quæ sunt articuli fidei non influunt in conclusionem, nisi remote et mediante discursu naturali; effectus autem magis sapit naturam causæ proximæ, quam remotæ. Similiter Deus non est objectum specificativum theologiæ, nisi ut substat revelationi virtuali, seu discursui naturali, sub qua ratione est formaliter quid naturale.

[Contradicit Contenson, ipse thomista, cum quibusdam extraneis, dicens quod « si theologia sit radicaliter supernaturalis, est etiam entitative talis. » Et id probare contendit hac duplici ratione: quod « objectum theologiæ est Deus consideratus secundum illas rationes quæ superant omnem naturam creatam vel creabilem, uno verbo, prout cognoscitur a fide, quæ utique fertur ad Deum ut auctorem supernaturalem; at vero theologia de Deo tractat sub lumine divinæ revelationis, nec aliis principiis, mediis aut motivis utitur, quam articulis supernaturalibus fidei'. » Etiam si objectum theologiæ et ejus principia sint supernaturalia, negari non potest ejus habitum humano studio, vel per actus naturales, acquiri, non vero supernaturaliter infundi. Unde verius videtur hunc habitum esse formaliter naturalem.]

VIII. Theologia, sive secundum habitum sive secundum actum, est certior quoad se aliis scientiis naturalibus, quia habet certitudinem ex revelatione divina falli nescia, in quam ultimate resolvitur². Scientiæ autem naturales habent certitudinem ex lumine naturali rationis humanæ,

1. *Theologia mentis et cordis*, præloq. I, cap. II, specul. 3. —

2. Hic a. 5, o.

quæ, quamvis objectum circa quod versatur sit quandoque certissimum, est tamen per peccatum tenebris obvoluta et errori obnoxia: unde, licet in aliis possit esse major certitudo objectiva, non tamen subjectiva quoad se.

Quoad nos autem theologia non est certior aliis scientiis naturalibus: quia illud dicitur certius quoad nos, quod est magis intellectui proportionatum, illumque magis satiat et quietat; quod præstant scientiæ naturales ratione evidentiae, qua caret theologia, utpote revelationi obscuræ innixa.

IX. Conclusio theologica, qua talis, quamvis sit quoad se certior aliis scientiis naturalibus, non est tamen certa certitudine fidei, nec ad fidem pertinet; quia conclusio theologica, reduplicative qua talis, non est immediate revelata, nec solo fidei motivo nititur, sed est tantum virtualiter et mediate revelata in suis præmissis, ex quibus per discursum humanum deducitur: unde illi assentimur, non præcise propter revelationem, sed quia lumine naturali percipimus esse connexam cum veritate revelata; fides autem seu certitudo supernaturalis fidei innititur soli et immediate revelationi.

Theologiam, secundum methodum scholasticam ad usum scholarum, præsertim thomisticæ, antehac tradidimus in 19 tomos distributam, quæ, benedicente Domino, pluribus non displicuit; nunc, ut eorum et aliorum votis satisfiat, ejus Compendium tradimus, brevius in speculativis, quia minus necessaria, paulo latius in moralibus, quia magis necessaria. Accesserunt quarundam assertionum vindiciæ contra unum et alterum neotericum impugnatores. Item adjecimus tractatui de Fide brevem dissertationem de præcipuis motivis credibilitatis Religionis Christianæ adversus hodiernos deistas. His utere, Lector, et vale.